Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi
Third Sector Social Economic Review
57(2) 2022, 1364-1374
doi: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.22.06.1811

Araştırma Makalesi

Dostluk Değeri Üzerinde Sevgi ve Saygı Değerinin Yordayıcı Rolünün İncelenmesi

An Analysis of the Predictive Role of Love and Respect Values over the Value of Fellowship

Ali GÖKALP
Dr., Serbest Araştırmacı
gokalpali_1984@hotmail.com
https://orcid.org/0000-0002-3301-8392

Makale Geliş Tarihi	Makale Kabul Tarihi
08.03.2022	**09.06.2022**

Öz

Bu araştırmada, dostluk değeri üzerinde sevgi ve saygı değerinin yordayıcı rolünün belirlenmesi amaçlanmıştır. Çok faktörlü yordayıcı korelasyonel desene uygun olarak yapılandırılan bu araştırmanın çalışma grubunu, 2021 - 2022 eğitim - öğretim yılı Uşak ilinde öğrenimlerine devam eden ve basit seçkisiz örnekleme yoluyla seçilen 972 ortaokul öğrencisi oluşturmuştur (kız = 527; erkek = 445). Araştırma verileri yazar tarafından geliştirilen, geçerlilik ve güvenilirliği hesaplanmış "Sevgi Ölçeği, Saygı Ölçeği ve Dostluk Ölçeği" olmak üzere üç ayrı ölçekle toplanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde betimsel istatistik, Pearson korelasyon ve çoklu doğrusal regresyon kullanılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre, çalışmaya katılan ortaokul öğrencilerinin sahip olduğu sevgi, saygı ve dostluk değerlerinin görece yüksek ve bu değerlerin birbirleriyle orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca sevgi ve saygı değerinin dostluk değerini pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı; dostluk değerindeki değişimlerin yaklaşık %38'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Böylece dostluk değeri üzerinde sevgi ve saygının etkili değerler olduğu sonucuna varılmış ve buradan hareketle öğretmenlerin dostluk değerinin öğretiminde bu değerlerden istifade etmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Değerler, Sevgi, Saygı, Dostluk, Ortaokul Öğrencileri, Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi*

Abstract

In the study, it was aimed to identify the predictive role of love and respect values over the value of fellowship. The study sample of the research, which was structured in accordance with multifactor predictiive correlational design, consisted of 972 secondary school students studying in Uşak province, Turkey in the 2021-2022 academic year and chosen through simple random sampling method (female=527, male=445). The research data were collected through three separate scales , which are "Love Scale, Respect Scale, and Fellowship Scale", developed by author along with conducting validity and reliability studies. In the analysis of the research data, descriptive statistics, Pearson correlation, and multivariate linear regression analysis were used. According to the results of the analysis, it was seen that the participating secondary school students had relatively high values of love, respect, and fellowship, and that these values positively and significantly correlated with each other. In addition, it was determined that love and respect values positively and significantly predicted the value of fellowship, and that they explained approximately 38% of the changes in the value of fellowship. Thus, it was concluded that love and respect are effective values on the value of fellowship, and based on this result, teachers were recommended to benefit from these values in teaching the value of fellowship.

Keywords: *Values, Love, Respect, Fellowship, Secondary School Students, Multivariate Linear Regression Analysis*

1. Giriş

Küreselleşmenin hızlı bir boyut aldığı günümüz çağında, toplumların kendi kültürel değerlerini koruyarak sosyal ve kültürel gelişimlerini sürdürmeleri önemli konulardan biridir (Acun ve ark., 2013). Farklı şekillerde sınıflandırılan (Rokeach, 1973; Schwartz, 1992) ve en yalın haliyle davranışlara

Önerilen Atıf /Suggested Citation
Gökalp, A., 2022 Dostluk Değeri Üzerinde Sevgi ve Saygı Değerinin Yordayıcı Rolünün İncelenmesi, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi,* 57(2), 1364-1374.

rehberlik eden ilkeler ve temel inançlar, davranışların iyi ya da istenilen olarak yargılandığı standartlar olan değerlerin (Halstead ve Taylor, 2000) öğretiminde, aile ve çevre kadar okullar (formal eğitim) önemli bir yere sahiptir (Acun ve ark., 2013; Aktepe, 2014; Keskin, 2013; Tahiroğlu ve ark., 2010; Ulusoy ve Dilmaç, 2018).

Türkiye'de, farklı şekillerde olsa da değerler ve öğretimi her daim okullarda yer bulmuştur. Örneğin ortaokul kademesinde, değer öğretiminde başlarda yer alan sosyal bilgiler dersi programlarında değerler, ilk zamanlarda örtük biçimde verilirken; 2005 yılı ile birlikte radikal anlamda değişime uğrayan programda değerler doğrudan yer verilmeye başlamıştır (Keskin, 2008; Keskin ve Keskin, 2019). Sadece sosyal bilgiler değil; Türkiye'de eğitim sisteminin birincil görevi temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek olmuştur (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). Ancak insani, milli ve ahlaki değerlere sahip kişilik sahibi bireylerin yetiştirilmesi görüşünün giderek önem kazanması (Genç, 2018) ve derslere göre değer tespit uygulamasının değer kazandırılması hususunda yetersiz kalması ve pratikte sorun açması (Kurtoğlu, 2019) değerler ve öğretiminin yeniden gözden geçirilmesini gerektirmiştir. Bu doğrultuda, ikmal ve güncellemeleri 2017 yılında tamamlanan ve 2017 – 2018 yılıyla birlikte kademeli olarak uygulanmaya başlayan Türkiye'deki öğretim programlarında, önceki programlara göre değerler ve öğretimine daha çok önem verilmiş; "adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik" olmak üzere "on kök değerin" tüm öğretim programlarında ortak öğretilmesi hedeflenmiştir. Bu değerler, her ne kadar birbirinden farklı gibi görünse de birbiri ile ilişkili ve birbirlerini tamamlamaktadır. Örneğin dostluk değeri ile ilişkili tutum davranışlardan güven duymanın ve vefalı olmanın sevgi değeri içeresinde de yer verildiği gözlemlenmiştir (MEB, 2017). Benzer şekilde öz denetim ile sorumluluk da ilişkili olup; bu ilişkinin çalışmalarla (Gökalp, 2021; Gökalp ve ark., 2021) ortaya konduğu tespit edilmiştir. Örnekte sunulan dostluk değerinin, aynı zamanda bu araştırmanın yordanan (bağımlı) değişkenini oluşturduğunu; sevginin de yordayan (bağımsız) değişkenlerden biri olduğunu belirtmek yerinde olacaktır.

Dostluk, iyi görüşülen ve yakın arkadaşlar arasında kurulan bağdır (Duran ve Bitir, 2021). Dostluk; duygu, inanç, düşünce ve amaç benzerliği olan, birbirini samimiyetle, çıkar gözetmeden seven insanların omuz omuza vererek sorunlara karşı direnmesi ve mutluluğu paylaşma ilişkisidir (Atasoy, 2005; Çelik, 2008). Bir değer olan dostluğun temel unsurları arasında karşılıklı beğeni, paylaşılan deneyimler, umursama, güven, kabul, saygı duymak ve samimiyet vardır (Annis, 1987; Davis ve Todd, 1982). Bunlarla birlikte arkadaşlığı içine alan, ondan daha kapsamlı ve kişilerarası kaliteli bir ilişki olmasına karşın dostluk (Gökalp, 2021), önce arkadaş olmakla başlar; güven, samimiyet ve saygı ile gelişir. Arkadaşlığa göre daha fazla zaman ve emek isteyen dostluk, arkadaşlık gibi sevgi temeli üzerine kurulur (Altın, 2010; Çelik, 2008).

Görüldüğü gibi dostluk, yapısında pek çok elementi barındıran bir değerdir. Bunlar içerisinde on kök değer arasında verilen, sosyal ve evrensel bir değer olan sevgi (Duran ve Bitir, 2021) ile değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet olarak ifade edilen saygı (Türk Dil Kurumu [TDK], 2022) da yer almaktadır. Bu değerler arasında ilişki de kurulabilir. Öncesinde sevgi ile dostluk arasındaki ilişkiye kısaca değinilmişti. Aralarındaki ilişki, araştırmada yordayıcı etkisi incelenen bir değer olan saygı da ilave edilerek genişletilebilir. Öncelikle davranışlar, birbirinden kopuk değil; davranışların doğrudan ve dolaylı olmak üzere değerler tarafından yönlendirildiği bilinmektedir (Dilmaç, 2008; Güngör, 1998). Değerler üzerinde kapsamlı çalışmalarıyla bilinen Rokeach (1973), değerlerin davranışları etkilediğini ileri sürmektedir. Buradaki durum dostluk, sevgi ve saygı değerinin yer aldığı çalışmalarla desteklenebilir. Örneğin dört ve beşinci sınıfların çalışma grubunu oluşturduğu Sarmusak'ın (2011) araştırmasında, saygılı olma ile sevgi davranışında bulunma eğilimi arasında pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir ($r = .34$). Lise öğrenciler ile çalışan Kayır (2011) ise düşük olmakla birlikte dostluk ve saygı değeri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki görülmüştür ($r = .19$; $p < .05$). Bunların dışında ilkokul öğrencilerinin adalet, eşitlik ve dostluk gibi değerlere ilişkin bilişsel yapılarının mercek altına alan Izgar (2020), öğrencilerin dostluk değerine ilişkin bilişsel yapılarında sevgi ve saygı kavramlarının olduğunu rapor etmiştir. Ayrıca öğrencilerin değerin ne ifade ettiği, kendilerine hangi değerlerin öğretilmesi gerektiği ve sosyal bilgiler dersinde hangi değerleri kazandırılması sorularına sevgi, saygı ve dostluğun ilk sıralarda cevap verilen değerler olduğu görülmüştür (Tay ve ark., 2013). Böylelikle kuramsal açıklamalar ve ilgili çalışmalar doğrultusunda dostluk-sevgi-saygı üçgeninde

ilişkisi olduğu görülmüş; literatürde ise dostluk değeri üzerinde sevgi ve saygı değerinin yordayıcı etkisinin incelendiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Böylece bu araştırma, eğitim-öğretim süreçlerinde dostluk değerinin sevgi ve saygı bağlamında verilmesi bakımından önem arz etmektedir. Söz konusu önem ve gerekçelerle ele alınan bu araştırmada "Çalışmaya katılan öğrencilerin sevgi ve saygı değerleri, dostluk değerini nasıl ve ne yönde yordamaktadır?" sorusunu yanıtlamak için aşağıda verilen hipotezler test edilmiştir:

1. Hipotez 1 (H_1): Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin sevgi ölçeğinden aldıkları puanlar, dostluk ölçeğinden aldıkları puanları pozitif yönde ve anlamlı yordamaktadır.
2. Hipotez 2 (H_2): Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin saygı ölçeğinden aldıkları puanlar, dostluk ölçeğinden aldıkları puanları pozitif yönde ve anlamlı yordamaktadır.

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, çok faktörlü yordayıcı korelasyonel desene uygun olarak yapılandırılmıştır. Bu desen, iki veya daha fazla yordayıcıların olduğu durumlarda kullanılır (Fraenkel ve Wallen, 2006). Bu doğrultuda, ilgili literatürden destek alınarak sevgi ve saygı yordayıcı (bağımsız) değişken, dostluk ise yordanan (bağımlı) değişken olarak belirlenmiş ve aralarındaki etki görülmeye çalışılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu; 2021-2022 eğitim-öğretim yılı Uşak ilinde öğrenimlerine devam eden, basit seçkisiz örnekleme yoluyla seçilmiş 972 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır (kız = %54; erkek = %46). Basit seçkisiz örnekleme yönteminde evrendeki tüm bireylerin örneğe seçilmek için eşit ve bağımsız bir şansa sahiptir (Büyüköztürk ve ark., 2017).

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri, Uşak Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu, 2022-07 numaralı karar kapsamında, Gökalp (2021) tarafından ortaokul öğrencilerine yönelik geliştirilen "Sevgi Ölçeği, Saygı Ölçeği ve Dostluk Ölçeği" ölçeklerle toplanmıştır.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin tümü "Bana hiç uygun değil=1, Bana biraz uygun=2, Bana oldukça uygun=3, Bana tamamen uygun=4" olmak üzere 4'lü likert tipinde puanlanmıştır. Ölçeklerde olumsuz maddelere yer verilmemiş, ölçeklerde yer alan herhangi bir maddeden 1 puan alınması ilgili değerin düşük, 4 puan alınması ise yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeklerin orijinal yapısına ilişkin değerler ile bu araştırmada hesaplanan değerler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Ölçeklerin Orijinal Yapısına İlişkin Değerler ile Bu Çalışmada Hesaplanan Değerler

	Sevgi	**Saygı**	**Dostluk**	**Sevgi**	**Saygı**	**Dostluk**
	Orijinal çalışmada			**Bu çalışmada**		
Madde sayısı	8	6	5	8	6	5
Faktör yapısı	Tek	Tek	Tek	Tek	Tek	Tek
α	.82	.78	.71	.79	.74	.66
$\chi 2/df$	1.83*	1.02*	.628*	2.87*	1.84*	1.57*
RMSEA	.05	.01	.00	.04	.03	.02
SRMR	.03	.02	.02	.03	.02	.01
CFI	.98	1.00	1.00	.98	.99	.99
TLI	.97	1.00	1.00	.97	.99	.99

Not: *=p<.05

Tablo 1 incelendiğinde, ölçeklerin tümü tek faktörlü yapıda olduğu; sevgi ölçeğinin 8, saygı ölçeğinin 6 ve dostluk ölçeğinin 5 maddeden oluştuğu görülmektedir. Ayrıca ölçeklerin hem orijinal hem de bu araştırmada elde edilen Cronbach alfa değerlerinin George ve Mallery'e (2010) göre, $0.7 \leq \alpha < 0.9$ iyi ve

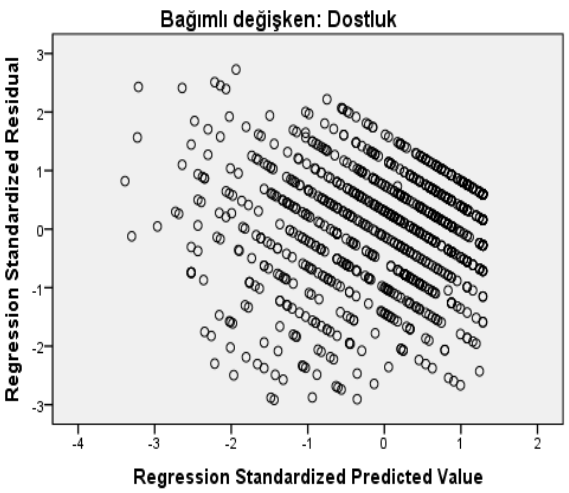
$0.6 \leq \alpha < 0.7$ kabul edilebilir değer aralıklarındadır. Dahası, ölçeklerin hesaplanan model uyum indeks değerleri yeterlidir (Kline, 2011; Schumacker ve Lomax, 2010). Bu değerler, araştırma verilerinin geçerli ve güvenilir ölçme araçlarıyla toplandığını gösterir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde, çoklu doğrusal regresyon modeli kullanılmıştır. Verilerin analize geçilmeden önce çoklu doğrusal regresyon analizine ilişkin varsayımlar yerine getirilmiştir. Bunun için ilk olarak SPSS 22 istatisk paket programına aktarılan veriler arasında uç değer olup olmadığına ilişkin olarak Zpuanları -3 ile +3 aralığında olmayan ve Mahalanobis uzaklık derecesi 13'ün üzerinde olan toplam 28 gözlem çıkartılmıştır. Cook's uzaklık derecesinin ise 1'in altında olduğu tespit edilmiştir (.026). Kirkwood ve Sterne (2003) göre ideal gözlem sayısı, bağımsız değişken sayısının 10-20 katı olması gerekmektedir. Elde kalan 972 gözlem ise bu kriteri yeterince karşılamaktadır. Hataların bağımsız olduğunu (otokorelasyon) görebilmek için Durbin-Watson testi yapılmış; hesaplanan değer, DW = 1.4 olarak elde edilmiştir. Bu değerin 2'ye yakın olması (ya da 1 ile 3 arasında olması), modelde otokorelasyon problemi olmadığına işaret eder (Kalaycı, 2006). Şekil 1'de görüldüğü gibi hataların eksene yakın uzandığı, buradan hareketle hataların normal dağıldığına karar verilmiştir. Ayrıca Şekil 2'de görüldüğü üzere, bir diğer varsayım olan eş varyanslılık kontrol edilmiştir. Gözlemelerin görece dikdörtgen şeklinde yayılım göstermiş olması bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkende eşit şekilde dağıldığını göstermiştir.

Şekil 1. Hataların Normal Dağılımı

Sekil 2. Eş Varyanslılık

Ardından normallik varsayımı için ölçeklerin çarpıklık ve basıklık değerleri; bağımsız değişkenler arasında çoklu bağıntı sorunu olup olmadığının bilinmesi adına ise değişkenler arasındaki korelasyon katsayı değerleri, varyans büyütme faktör (VIF) ve tolerans (TV) değerleri hesaplanmış ve Tablo 2'de sunulmuştur. Söz konusu varsayımlar yerine getirildikten sonra "Enter" metodu kullanılarak H_1 ve H_2 hipotezi çoklu doğrusal regresyon modeli ile test edilmiş ve bulgular Tablo 3'e yansıtılmıştır. Analizlerde referans alınan anlamlılık değeri ise $p<.05$'dir.

4. Bulgular

4.1. Betimsel İstatistik ve Korelasyon Analizlerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Tablo 2'de çalışmaya katılan öğrencilerin sevgi, saygı ve dostluk ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları, standart sapmaları ve Pearson korelasyon katsayıları ile ölçeklerin çarpıklık, basıklık, TV ve VIF değerleri verilmiştir.

Tablo 2. Betimsel İstatistik ve Korelasyon Sonuçları

Değişken	N	X̄	Ss	Çarpıklık	Basıklık	TV	VIF	1	2	3
1 Sevgi	972	26.5	4.36	-.74	-.07	.53	1.89	-		
2 Saygı	972	20.5	3.31	-.84	-.08	.53	1.89	.69**	-	
3 Dostluk	972	16.3	2.92	-.76	.08	-	-	.62**	.47**	-

Note: **p < .01

Tablo 2'ye göre çalışmaya 977 ortaokul öğrencisinin katıldığı, öğrencilerin sevgi ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması X̄= 26.5, saygıdan X̄= 20.5 ve dostluktan ise X̄= 16.3'tür. Sevgi ölçeğinden alınabilecek en yüksek puan 32, saygıdan 24 ve dostluktan 20 olduğu düşünüldüğünde, çalışmaya katılan öğrencilerin söz konusu değerlerinin görece yüksek olduğu söylenebilir. Verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri, Tabachnick ve Fidell'in (2012) normallik varsayımı için öne sürdüğü ölçüt değerler -1.5 ile +1.5 arasında olduğundan verilerin normal dağıldığı ifade edilebilir.

Ayrıca sevgi ile saygı (yordayıcı değişkenler) arasında (r=.69; p<.05), sevgi ile dostluk arasında (r=.62; p<.05) ve saygı ile dostluk arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır (r=.47; p<.05). Bu değerlerin .30 ile .70 arasında olması nedeniyle değişkenlerin birbiri ile orta düzeyde ilişkili olduğundan söz edilebilir (Köklü ve ark., 2007). Bununla birlikte yordayıcı değişkenler arasındaki korelasyon katsayı değerinin .80'den küçük, TV değerinin .20'den büyük olması (Büyüköztürk, 2010) ve VIF değerlerinin Hair ve arkadaşlarına (2010) göre 4 ve üzerinde olmaması, yordayıcı değişkenler arasında çoklu bağıntı sorununun olmadığını gösterir. Bu bulgu, sevgi ve saygının iki farklı bağımsız değişken olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.2. Çoklu Doğrusal Regresyon Analizine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Tablo 3'te dostluk değeri üzerinde sevgi ve saygı değerinin yordayıcı etkisinin bilinmesine ilişkin yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları verilmiştir.

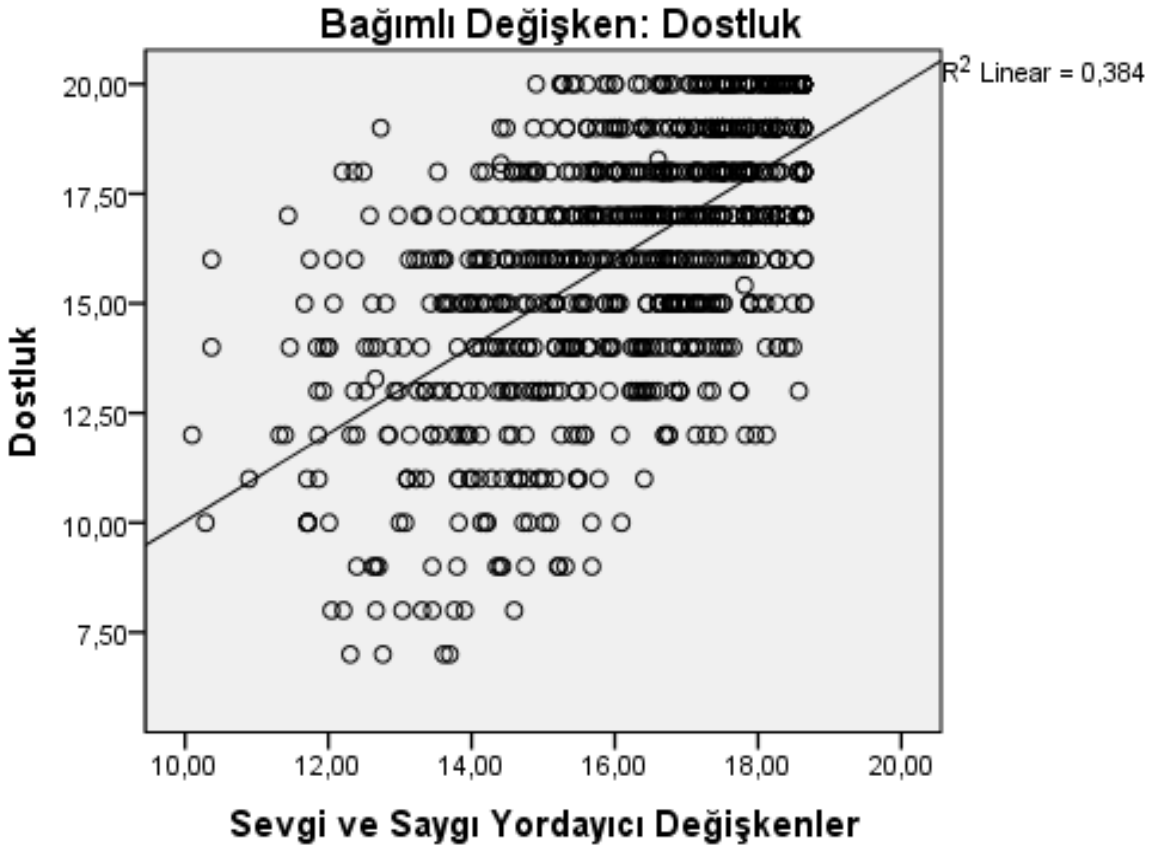
Tablo 3. Dostluk Değerinin Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları (N = 972)

Model	B	Sh	β	t	F	R	R^2	ΔR^2	r		%95 GA	
									İkili	Kısmi	Min.	Max.
Sabit	4.76	.50		9.52**	307.58**	.62	.38	.38			3.78	5.74
Sevgi	.37	.02	.56	16.13**					.62	.46		
Saygı	.08	.03	.09	2.57**					.47	.08		

Yordanan değişken: Dostluk; **p<.01; GA: Güven Aralığı; Sh: Standart hata

Tablo 3 incelendiğinde, kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($F_{(2, 969)}$ = 307.58; p<.05). Yordayıcı değişkenlerin etkisi sabit tutulduğunda (sıfırlandığında), öğrencilerin tahmin edilen dostluk puanları 4.76 olup bu puan, %95 güven aralığında 3.78 ile 5.74 arasında değişmektedir.

Beklenildiği gibi sevgi ve saygı, dostluğu pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordamaktadır (β = .56; t = 16.13; p < .05; β = .09; t = 2.57; p < .05). Bu bulgu, çalışmaya katılan öğrencilerin sevgi ve saygı puanları artıkça dostluk puanlarının da artacağı şeklinde yorumlanabilir (Bkz. Şekil 3). Ayrıca bu yordayıcılar, dostluktaki değişimlerin yaklaşık %38'ini açıklamaktadır (R = . 62; ΔR^2 = .38).

Şekil 3. Dostluk Üzerinde Sevgi ve Saygının Yordayıcı Etkisi

Bununla birlikte sevgi ile dostluk arasındaki doğrudan ilişki r =.62 iken, saygı değerinin etkisi çıkartıldığında ilişki katsayısının r = .46'ya düşeceği; sevgi değerinin etkisi ortadan kaldırıldığında ise saygı ile dostluk arasındaki orta düzeyde tespit edilen ilişki katsayısı r = .47'den zayıf olarak nitelendirilen .30'un (Köklü vd., 2007) altına indiği görülmektedir (r = .08). Bu bulgular, çalışmaya katılan ortaokul öğrencilerin dostluk değeri üzerinde sevgi ve saygı değerinin pozitif yönde anlamlı etki eden değişkenler olduğunu dolayısıyla araştırmanın H_1 ve H_2 hipotezinin doğrulandığını gösterir.

5. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada, çalışmaya katılan ortaokul öğrencilerinin dostluk değeri üzerinde sevgi ve saygı değerinin yordayıcı rolünü test etmek amaçlanmıştır. Bunun için öncelikle çalışmaya katılan öğrencilerin sahip olduğu dostluk, sevgi ve saygı değerinin ne düzeyde olduğu ardından aralarındaki ilişki tespit edilmiştir. Öğrencilerin dostluk ölçeğinden aldıkları ortalama puanların $\bar{X}$= 16.3, sevgiden $\bar{X}$= 26.5 ve saygıdan ise $\bar{X}$= 20.5 olduğu; bu puanların da her bir ölçekten alınabilecek en yüksek ortalama puanlara görece yakın olduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle, çalışma grubunda yer alan öğrencilerin sahip olduğu dostluk, sevgi ve saygı değerinin yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Bununla birlikte bu üç değerin pozitif yönde anlamlı bir şekilde birbiri ile ilişkili olduğu görülmüştür. Sınırlı sayıda da olsa saygı ile sevgi (Sarmusak, 2011; Gökalp, 2021), dostluk ile saygı (Kayır, 2011) arasında benzer yönde ilişkileri tespit eden çalışmalara rastlanılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Türkiye'de tüm öğretim programlarında öğretilmesi hedeflenen on kök değer içerisinde yer verilen dostluk, sevgi ve saygı değerinin pozitif yönde birbiri ile ilişkili üç değer olduğu sonucuna varılmıştır.

Diğer taraftan, sevgi ve saygının dostluk değeri üzerinde anlamlı ve pozitif yönde bir etkisi olduğu; bu iki değerin dostluktaki değişimlerin (varyansın) %38'ini açıkladığı belirlenmiştir (R = . 62; ΔR^2 = .38). Sevgi ve saygı değerinin dostluk değerini pozitif yönde artırdığı görülmüştür. Fakat dostluk üzerinde sevgi değerinin, saygı değerinden daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir (β = .56 > ; β = .09). Dahası, dostluk ile saygı değeri arasındaki ilişkide (r = .47) sevgi değerinin etkisi sabitlendiğinde (sıfırlandığında), aralarındaki ilişki katsayısı bir hayli azalmıştır (r = .08). Literatürde bu yönde bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ancak dostlukların sevgi üzerine kurulup güven, samimiyet ve saygı ile

birlikte güçlendiğine değinilmektedir (Altın, 2010; Çelik, 2008). Ayrıca durum çalışmasına dayalı, eğitsel oyunların öğrencilerin değer kazanımlarına etkisini inceleyen Izgar (2020), ön test sonuçlarına göre, ikinci sınıf öğrencilerin dostluk değeri ile ilişkilendirdikleri kelimeler arasında (sevmek = 4, saygı = 1), üçüncü sınıflar (sevmek = 3, saygı = yok) ve dördüncü sınıflar (sevmek = 8, saygı = 2) olarak raporlanmıştır. Son teste göre ise ikinci ve dördüncü sınıf öğrencilerin görece benzer sayıda dostluğu sevmek ve saygı kelimeleri ile ilişkilendirdiği; üçüncü sınıflarda saygı da eklenerek bir artış olduğu görülmüştür (sevmek = 9, saygı = 4). Nihayetinde ilgili araştırmanın bulgularına göre, öğrencilerin dostluk değeri ile ilgili bilişsel yapılarında sevmek kavramının saygıya göre daha fazla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

Bu araştırma bulguları ile ilgili literatür beraber değerlendirildiğinde, öğrencilerin dostluk değeri ile sevgi ve saygı değerinin ilişkili değer olduğu; dostluk değeri üzerinde sevginin saygıya göre daha etkili ve öncü bir değer olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan tespitlerden ve araştırma bulgularından hareketle de şunlar önerilmiştir:

1. Dostluk değeri bağlamlarıyla birlikte verilirse yaşama uygulanması ve davranışa dönüştürülmesi daha etkili olur. Bu yüzden öğretmenler, dostluk değerinin öğretiminde sevgi ve saygı değerinden yararlanabilir.
2. Dostluğun çok farklı elementleri (güven, samimiyet vs.) olduğu ve buradan hareketle araştırmacılar, bu faktörlerin dostluk değeri ile ilişkisini amaçlayan çalışmalar planlayabilir.

Kaynakça

Acun, İ., Yücel, C., Önder, A. ve Tarman, B. (2013). Değerler: Kim ne kadar değer veriyor? *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(1), 191-206. https://doi.org/10.12780/UUSBD144

Aktepe, V. (2014). Etkinlik temelli değer eğitiminin öğrencilerin yardımseverlik tutumlarına etkisi. *Researcher: Social Science Studies, 2*(2), 17-49.

Altın, F. T. (2010). *Mevlana'nın eserlerinde dostluk ve samimiyet değerlerinin işlenişi ve eğitim açısından tahlili.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya

Annis, D. B. (1987). The meaning, value, and duties of friendship. *American Philosophical Quarterly, 24*(4), 349-356. https://doi.org/10.2307/20014212

Atasoy, İ. (2005). *Gençlik ve arkadaşlık*. Ankara: Nesil Yayıncılık.

Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K. E., Akgün, E. Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (23. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Çelik, G. (2008). *Dostluk ve eğitimi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.

Davis, K. E., & Todd, M. J. (1982). Friendship and love relationships. *Advances in Descriptive Psychology, 2,* 79-122. http://www.sdp.org/wp-content/uploads/2019/01/ADP-2-Davis-Todd-Friendships-and-Love-Relationships-79_122.pdf adresten 02.03.2022 tarihinde alınmıştır.

Dilmaç, B. (2002). *İnsanca değerler eğitimi*. Nobel Yayınları.

Duran, E. ve Bitir, T. (2021). İlkokul öğretmenleri, öğrencileri ve velilerinin değer algıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 36*(2), 252-269. https://doi.org/ 10.16986/HUJE.2020058224

Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. (6th ed.). Newyork, NY: McGraw-Hill.

George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference* (10th ed.). Boston: Pearson.

Gökalp, A. (2021). *Ortaokul öğrencilerinin empati becerileri ile sahip oldukları kök değerler arasındaki ilişkinin incelenmesi: Bir yapısal eşitlik modellemesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Uşak Üniversitesi, Uşak.

Gökalp, A., Uluçınar, U., Değirmenci, N. ve Yüksel, K. (2021). Öz denetim ile sorumluluk arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22*(2), 715-726. https://doi.org/ 10.17494/ogusbd.

Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar* (2. Baskı). Ankara: Ötüken Yayınları.

Hair Jr., J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis: A global perspective* (7th ed.). Upper Saddle River: Pearson Education.

Halstead, J. M., & Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education, 30*(2), 169–202. https://doi.org/10.1080/713657146

Izgar, G. (2020). Eğitsel oyunların öğrencilerin değer kazanımlarına etkisi: Bir durum çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi, 18*(40), s.207-241. https://doi.org/10.34234/ded.736639

Kalaycı, S. (2006). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (2. Baskı). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Kayır, G. (2011). *Ortaöğretim öğrencilerinin değer algılarının incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

Keskin, Y. ve Keskin, S. C. (2019). *Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programları bağlamında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim ve mevcut durum* (1. Baskı). Ankara: Gece Akademi.

Keskin, Y. (2008). *Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğin araştırılması.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Keskin, Y. (2013). Sosyal bilgiler öğretimi ve değerler. *Uluslararası Antalya Değerler Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (ss. 94-101). Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü.

Kirkwood, B. R., & Sterne, J. A. (2003). Regression modelling. In Kirkwood B. R. and Sterne J. A. C. (eds.), *Essential medical statistics* (pp. 315-342). Oxford: Blackwell Science.

Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. Newyork: The GuilfordPress.

Köklü, N., Büyüköztürk, Ş. ve Çokluk, Ö. (2007). *Sosyal bilimler için istatistik* (2. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları.

MEB (2017). *Müfredatta yenilenme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

MEB (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar).* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Rokeach, M. (1973). *Nature of human values*. Newyork: The Free Press.

Sarmusak, D. (2011). *İlköğretim öğrencilerinin empatik eğilimleri ve algıladıkları öğretmen tutumlarının öğrencelerin ahlaki değer yargılarına etkisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010). *A beginner's guide to structural equation modeling*. Routledge: Taylor and Francis Group.

Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values, theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In M. P. Zanna (ed.), *Advances in experimental social physichology*, (pp. 1-65). Academic Press. https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60281-6

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2012*). Using multivariate statistics* (6th ed.). Boston: Pearson.

Tahiroğlu, M., Yıldırım, T. ve Çetin, T. (2010). Değer eğitimi yöntemlerine uygun geliştirilen çevre eğitimi etkinliğinin, ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin çevreye ilişkin tutumlarına etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 30*, 231-248.

Tay, B., Durmaz, F. Z. ve Şanal, M. (2013). Sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilerin değer ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33*(1), 67-93. https://dergipark.org.tr/en/pub/gefad/issue/6733/90512 adresten 04.03.2022 tarihinde alınmıştır.

Türk Dil Kurumu (2022). *Saygı*. http://www.tdk.gov.tr adresten 01.03.2022 tarihinde alınmıştır.

Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2018). *Değerler eğitimi* (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Research Article

Dostluk Değeri Üzerinde Sevgi ve Saygı Değerinin Yordayıcı Rolünün İncelenmesi

An Analysis of the Predictive Role of Love and Respect Values over the Value of Fellowship

Ali GÖKALP

Dr., Serbest Araştırmacı

gokalpali_1984@hotmail.com

https://orcid.org/0000-0002-3301-8392

Extensive Summary

Introduction

The primary aim of the education system in Turkey is to raise individuals who have adopted basic values. The fact that the opinion to raise individuals with a strong personality equipped with humane, national, and moral values has gained importance (Genç, 2018), that there is a deficiency in the application of determining values according to courses in terms of students' gaining values, and that this leads to problems in practice (Kurtoğlu, 2019) have made it necessary to revise values and their teaching. Accordingly, in comparison to previous curricula, more emphasis was placed on value education in the curricula which started to be applied in phases as of 2017-2018 academic year, and it was aimed to commonly teach "10 root values", which are "justice, fellowship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism, and benevolence" in all education programs. Although these values seem to be different from each other, they are in fact related and complement each other. For instance, trust and faithfulness, which are among the attitudes related with the value of fellowship, is also included in the value of love (MoNE, 2017; 2018).

Fellowship is a bond that is established between close friends who get along well (Duran and Bitir, 2021). Although it involves friendship, is more comprehensive than that, and is a quality interpersonal relation, fellowship start with being friends and develops with trust, sincerity, and respect (Gökalp, 2021). Fellowship, which requires more time and effort compared to friendship, is based on the foundation of love, just as friendship (Altın, 2010; Çelik, 2008). Love and respect are also included in the value of fellowship, which hosts many elements in it. There are studies that have demonstrated that these values are positively interrelated (Gökalp, 2021; Kayır, 2011; Sarmusak, 2011). However, no study has been encountered in which the predictive role of love and respect on the value of fellowship was tested. Based on this fact, in order to find an answer to the question "How and in what direction do the love and respect of the participating students predict the value of fellowship?", the following hypotheses were tested:

1. Hypothesis 1 (H_1): The scores that the students in the study group obtained from the love scale positively and significantly predict the scores they obtained from the fellowship scale.
2. Hypothesis 2 (H_2): The scores that the students in the study group obtained from the respect scale positively and significantly predict the scores they obtained from the fellowship scale.

Method

The study was structured in line with multifactor predictive correlational design. This design is used in cases where there are two or more predictors (Fraenkel and Wallen, 2006). Accordingly, by reviewing the literature, love and respect were determined as predictive (independent) variable, while fellowship was determined as predicted (dependent) variable, and the interaction between them was investigated.

The study group included 972 secondary school students receiving education in the province of Uşak in the 2021-2022 academic year who were chosen through simple random sampling method (female=54%,

male=46%). The study data were collected by using three separate scales, which are "Love Scale, Respect Scale, and Fellowship Scale", and whose validity and reliability studies were conducted by Gökalp (2021).

In the analysis of the data, descriptive statistics, Pearson correlation, and multivariate linear regression analysis were used. Before performing the multivariate linear regression analysis, outlier, normality, normal distribution of errors, autocorrelation, and homoscedasticity assumptions were met. The findings obtained as a result of the analyses were presented in tables and interpreted..

Conclusion and Recommendations

Firstly, the level of fellowship, love, and respect among the participating students was determined, and then the relationships between these values were investigated. It was determined that the mean score of the students on the fellowship scale was $\bar{X}$ = 16.3, their mean score on the love scale was $\bar{X}$ = 26.5, and the mean score on the respect scale was $\bar{X}$ = 20.5, and that these scores were relatively close to the maximum mean scores to be obtained from each scale. Based on this data, it was concluded that the students in the study group had a high level of fellowship, love, and respect.

It was also determined that these three values were positively and significantly interrelated, that love and respect had a positive and significant effect on the value of fellowship, and that these two values accounted for 38% of the changes (variance) in fellowship (R=. 62; ΔR^2 = .38). It was observed that love and respect values positively increased the value of fellowship. However, it was also observed that love value was at a higher level than respect value (β = .56 > β = .09). Moreover, in the relationship between fellowship and respect, (r = .47), when the effect of love value was made constant (zeroed), the relationship coefficient between them was reduced considerably (r = .08).

It was concluded that the students' value of fellowship correlated with their love and respect values, and that love was a more effective and precursor value on the value of fellowship in comparison to respect. Based on the determinations and the findings of the study, a few recommendations were made. These recommendations are:

1. Teachers can make use of love and respect values in teaching the value of fellowship.
2. Considering that fellowship is made up of a variety of elements (trust, sincerity, etc.), researchers can plan studies that aim to investigate the relationship of these factors with fellowship.